

СОДРЖИНА НА РИМСКИОТ ТЕСТАМЕНТ

UDK:347.67:34013(37)

Review paper

Abstract: *The main aim of this short review is to give a detailed elaboration of the ancient Roman **testamentum** contents. Therefore, on this occasion an analysis will be made of: **heredis institutio, substitution and codicillus**, which will serve to find the place and the meaning of the aforementioned notions as seen through the prism of the procedure for receiving inheritance and possible consequences which may occur as a result, when some of the obligatory parts of the will, are not included (**testamentum nullum, testamentum infirmatum, testamentum destitutum**). The concluding observations relating to the basic subject of interest, shed light on the indubitable contribution of the Roman law to the legal inheritance concepts over their modern counterparts, but simultaneously, it also explains the fact that inheritance law, in modern times, has undergone significant changes, conditioned by various socio-economic contexts, which explain why, at times, this law seems a bit different than the one we have inherited from ancient Rome.*

Key words: *testamentum, heredis institution, codicillus.*

Вовед

Имајќи ја во предвид историската заслуга на старите римјани за исклучително раната појава на тестаментот како основа за повикување на наследство која има предност пред т.н. законско или подобро кажано интестатско наследување¹, во оваа прилика, низ призмата на примарните извори на римското право, ќе бидат прикажани составните делови на

* Доцент на Правниот факултет „Јустинијан Први“ Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје.

¹ Авторот се приклучува кон романистите кои преферираат да го користат изразот „интестатско“ наместо „законско наследување“, бидејќи терминот „законско“ може погрешно да упати на евентуално „незаконско“ со кое би се ослувувало тестаменталното

римскиот тестамент (без оглед на тоа за која форма станува збор).

Имено, станува збор за иманентните делови на изјавата на последната волја на оставителот со која се врши распределбата на оставината на неговите наследници, како и за некои тестаментални одредби кои по својата природа не биле задолжителни, но можеле да бидат вклучени во тестаментот заради изричната желба на тестваторот.

Ваквата категоризација на сопствените делови, во суштина не носи кон заклучокот дека во оваа прилика, во својство на заклучни согледувања е уместно да се обработат и евентуалните последици врз правното дејство што во иднина го произведувал тестаментот, доколку во него не биле содржани задолжителните делови, или пак имал некакви недостатоци заради кои заинтересираните страни би можеле да се повикуваат на ништовност на некои негови одредби, како и можноста тестваторот во секое време да го отповика својот тестамент

1.Именување на наследник *heredisinstitutio*

Едно познато начело на римското наследно право кое гласи *caput et fundamnetumtotiustestamenti est heredisinstitutio* јасно упатува на заклучокот дека особено старото *iuscivile* строго се држи до правилото, на почетокот на тестаментот да биде сместено токму именувањето на наследник *heredisinstitutio*, сторено во заповедна(импреативна) форма, исклучиво на латински јазик, што во суштина можело да биде и единствена реченица која го прави тестаментот полноважен². Имено, сето она што во тестаментот би било наведено пред именувањето на наследник, се сметало за неважечко³. Gai.2, 229. *Ante heredisinstitutionem inutiliter legatur, scilicet quia testamenta vim ex institutione heredis accipiunt*

наследување

² Најчесто се употребувале следниве изрази, *Lucius Titius mihi heres esto* “или, *Marcus, filius meus, heres esto*“

Gaius. II.117. *Sollemnis autem institutio haec est: TITIVS HERES ESTO; sed et illa iam comprobata uidetur: TITIVM HEREDEM ESSE IVBEO; at illa non est comprobata: TITIVM HEREDEM ESSE VOLO; sed et illae a plerisque in probatae sunt: TITIVM HEREDEM INSTITVTO, item: HEREDEM FACIO*

³ Dig.28.5.1 *Ulpianus libro primo ad Sabinum pr. Qui testatur ab heredis institutione plerumque debet initium facere testamenti. Licet etiam ab exheredatione, quam nominatim facit: nam divus Traianus rescripsit posse nominatim etiam ante heredis institutionem filium exheredare. 1. Institutum autem heredem eum quoque dicimus, qui scriptus non est, sed solummodo nuncupatus. 2. Mutus et surdus recte heres institui potest. 3. Qui neque legaturus quid est neque quemquam exheredaturus, quinque verbis potest facere testamentum, ut dicat: “Lucius*

Легатот пред именувањето на наследник е неважечки, бидејќи тестаментот добива важност од именувањето на наследник

Ваквата определба која за нужен елемент (со можност да биде и единствен) на римскиот тестамент го смета токму именувањето на наследник, ќе се провлекува низ целата историја на римскиот правен поредок, веројатно како рецидив на најстарото сфаќање за наследувањето, пред се како наследување на позицијата на *pater familias*⁴

Меѓутоа, преторската интервенција иако не ги дерогирала правилата на старото, строго и формалистичко римско право, сепак извршило извесни промени, кои покрај содржински биле и во насока на постепено отстапување од придржувањето до строгиот формализам. Како последица на тоа, именувањето на наследник во тестамент можело да биде сторено и со други зборови или изрази, кои не предизвикуваат сомнеж во вистинската волја на тестваторот, односно од кои јасно може да се определи кого тој го именува за наследник. Подоцна, тестаментот можел да биде составен и на друг јазик покрај на латински⁵. Освен напуштањето на формализмот, за полноважни биле и сите одредби кои можеле да бидат дел на тестаментот, а биле поставени пред именувањето на наследник⁶.

Освен веќе наведените правила, за полноважно *heredisinstitutio*, требало во потполност да биде исклучена можноста за евентуална заблуда која оставителот ја има за личноста на наследникот. Имено, *error in persona* можела да биде основ за неполноважност на одредбите за именување на наследник⁷.

Titius mihi heres esto: haec autem scriptura pertinet ad eum qui non perscripturam testatur. Qui poterit etiam tribus verbis testari, ut dicat: "Lucius heres esto": nam et "mihi" et "Titius" abundat. 4. Si ex fundo fuisset aliquis solus institutus, valet institutio detracta fundi mentione. 5. Si autem sic scribat: "Lucius heres", licet non adiecerit "esto", credimus plus nuncupatum, minus scriptum: et si ita: "Lucius esto", tantum dicitur: ergo et si ita: "Lucius" solummodo. Marcellus non insuaviter non putat hodie hoc procedere. Divus autem Pius, cum quidam portiones inter heredes distribuisset ita: "Ille ex parte tota, ille ex tota" nec adiecerit "heres esto", rescripsit valere institutionem: quod et Iulianus scripsit. 6. Item divus Pius rescripsit "illa uxor mea esto" institutionem valere, licet deesset "heres". 7. Idem Iulianus "illum heredes esse", non putavit valere, quoniam deest aliquid: sed et ipsa valet sub auditu "iubeo".

⁴ Современите права го напуштаат становиштето дека тестаментот нужно мора да содржи именување на наследник.

⁵ Ваквите промени се врзуваат за Константин и Теодосиј II односно средината на IV и V век. Види I. 2, 20, 34

⁶ Полноважни биле дури и кога именувањето на наследник било ништовно или не можело да се реализира

⁷ Во контекст на сето ова, за неполноважно се сметало и именувањето на наследник ако

Определувањето на наследник, можело да се стори со истовремено користење на правото оставителот да одреди и налог(*modus*) или суспензивен(одложен) услов(*conditio*) од чие исполнување или неисполнување би зависела и полноважноста и реализацијата на *heredisinstitutio*⁸.

Ставот на римското право околу случаите кога именуваниот наследник бил определуван како наследник на определна ствар од оставината, се доведувал во прашање, со оглед на фактот што ваквото именување не можело да се смета за универзална сукцесија. Сепак, за да не се занемари волјата на тестваторот, ваквото именување на наследник се сметало за полноважно, без да се земе во предвид фактот дека на наследникот треба да му припадне определена ствар од оставината⁹. Јустинијановото законодавство ваквото именување го сметало за прелегат.

Именувањето на наследник не секогаш се однесувало на

било сторено со измама (*dolus*) или сила (*vis ac metus*)

⁸Dig 28.5.4Ulpianuslibro quarto ad Sabinumpr.Suus quoque heres sub condicioneherespotestinstitui: sed excipiendusestfilius, quianon sub omni condicioneinstitui potest. Et quidem sub eacondicione, quaeest in potestateipsius, potest: de hoc enim inter omnesconstat. Sed utrum itademum institutioeffectum habeat, si paruerit condicione, an et si non paruerit et decessit? Iulianusputat filium sub eiusmodicondicione institutum etiam, si condicione non paruerit, summotum esse, et ideo si coheredem habeat institutus, non debere eum expectare, donec condicione pareat filius, cum et si patrem intestatum faceret non parendo condicione, procul dubio expectare deberet. Quae sententia probabilis mihi videtur, ut sub ea condicione institutus, quae in arbitrio eius sit, patrem intestatum non faciat. 1. Putorectegenaliterdefiniri: utrum in potestate fuerit condicio an non fuerit, facti potestas est: potest enim et haec "si Alexandria pervenerit" non esse in arbitrio per hiemicondicionem: potest et esse, si ei, qui a primo miliario Alexandriae agit, fuit imposita: potest et haec "si decem Titio dederit" esse in difficili, si Titius peregrinetur longinquo itinere: propter quae ad generalem definitionem recurendum est.

Dig.28.7.1Ulpianuslibro quinto ad Sabinum.Subimpossibilicondicione vel aliomendofactami nstitutionem placet non vitari.

2. Sed et si filio sub condicione, quae in eius potestate est, herede institutus nepos sit substitutusve extraneus, puto vivo filio non exstaturum heredem substitutum, post mortem vero exstaturum, nec necessariam a substituto filii exheredationem, cum et, si fuerit facta, frustra est: post mortem enim filii facta est, quae inutilis esse alias ostendimus: opinamur igitur filium, si sit institutus sub ea condicione et sit in eius potestate, non indigere exheredatione a sequentibus gradibus: alioquin et a coherede indigebit.

Рокот (*terminus, dies*) како и резолутивен(раскинувачки) услов не можеле да дојдат во предвид во одредбите на тестаментот.

⁹во случајот на именување повеќе наследници, повторно се почитувал принципот на универзална сукцесија, па сите наследници добивале идеален дел, со тоа што при физичката делба сепак се водело сметка означената ствар да му припадне на наследникот кој бил определен во тестаментот како *heredisinstitutio ex re certa*

определување на едно лице како универзален суцесор. Постоела можност тестаторот во својот тестамент за наследници да именува двајца или повеќе субјекти. Притоа, распределбата на деловите на оставината зависела од тоа како тестаторот ги именувал наследниците¹⁰. Така, вообичаено при именувањето на наследниците во тестаментот стоела и определбата кому колкав дел треба да му припадне¹¹. Доколку во тестаментот биле само поименично наброени, тогаш се подразбирало дека наследуваат еднакви делови (*sine partibus*).

Ситуацијата во која тестаторот едноставно набројувајќи ги наследниците им доделувал еднакви делови, била едноставна. Сепак постоела можност тестаторот именувајќи наследници да искористи поврзано именување, *coniunctio*, со што определувал дека делот од наследството што евентуално би отпаднал кај некој од наследниците, ќе прирасне кај оној наследник со кој тој бил поврзано именуван¹².

Правилата за прираснување, во случаите на именување на повеќе наследници, се применувале и тогаш кога тестаторот не водејќи сметка за сета оставина, не ја распределил во целост. На деловите на определените наследници прираснувале сразмерно соодветни делови од делот од оставината кој не бил располагаан¹³. Тогаш пак, кога располагајќи со оставината преминал над нејзината вредност, деловите на наследниците сразмерно биле намалувани.

Правилата за акресценција, карактеристични за класичното римско право, како што веќе нотиравме, биле заменети со т.н начело

¹⁰Dig 28.5.88 (87)*Hermogenianuslibro tertio iuris epitomarum. Ex uncis sex primo herede instituto, secundo ex octo, si tertius ex residua parte vel nulla portio is facta mentione heredis instituitur, quinque uncias hereditatis tertius habebit: in viginti quattuor etenim partes hereditatis distribuat tertio ratio calculi veluti ex decem partibus instituto quinque uncias adsignabit.*

¹¹ треба да се напомене дека постои разлика во поимањето на идеалните, аликвотни делови на оставината меѓу римското и современото право. Определувањата за, половина, третина и т.н биле врзани за паричната единица *as* која имала 12 *uncia*. Оттука за наследник на цела оставина се велело дека е *heres ex asse*, за половина *heres ex semisse* итн, или тестаторот означувал колку дванаесеттини од оставината им припаѓала на секој од наследниците. треба да се спомене дека во практиката се среќавале и случаи каде поделбата се правела и од дуплиран или триплиран *as*, па на наследниците им биле доделувани 1/24тини или 1/36тини.

¹² Постоеле неколку видови заедничко именување на наследници

-*coniunctio re et verbis* (поврзано именувани наследници на ист идеален дел во истата реченица),

-*re tantum coniunctio* (именувани на ист идеален дел, во различна реченица)

-*verbis tantum coniunctio* (именувани во иста реченица, но на различни идеални делови)

Види повеќе Marijan Horvat, op.cit., 145

¹³ Со оглед на римското начело *nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest*

transmissioIustiniana, според кое секој наследник, интестатски или тестаментален, кој починал пред да го прифати наследството, го пренесувал своето право на наследство на својот наследник, кој пак морал да го прифати во рок од една година¹⁴

Покрај именувањето на наследник, тестаментот можел да содржи и одредба за исклучување од наследство *exheredatio*¹⁵

2.Substitutio, супституции

Како содржина на тестаментот, покрај задолжителното *institutioheredis*,неретко се појавувала и практиката на тестаторот на именуваниот наследник да му определи замена, која би можела да дојде во предвид, ако заради определни услови тој не би ја добил оставината¹⁶. Така, доколку *heresinstitutus*(првиот именуван наследник) заради *casus impotentiae*(кога не можел да ја прифати оставината) или *casus noluntatis*(кога не ја прифатил оставината), не ја добил оставината тогаш во предвид доаѓал*heressubstitutus*(супсидијарниот наследник)¹⁷.

Изричното определување на супституција во крајна линија го задоволувало тестаторовото тежнење кон што побрзо разрешување на прашањето за сукцесија на оставината(со оглед на фактот што врз именуваниот наследник на ваков начин се вршел суптилен притисок што побрзо да го прифати наследството), но и желбата на тестаторот во определни случаи да го избегне интестатското наследување кое би настапило доколку не бил определен супститут¹⁸.

¹⁴ Види С. 6, 30, 19, 1

¹⁵ Dig.28.5.62 (61) *Modestinus libro octavo responsorum Qui volebat filiam exheredare, sic testamentum comprehendit: "Te autem, filia, ideo exheredavi, quoniam contentam te esse dote volui": quaero an efficaciter exheredata sit. Modestinus respondit nihil proponi, cur non esset voluntas testatoris exheredata.*

¹⁶ Dig. 28.5.37 *Iulianus libro 29 digestorum pr. Cum in testamento ita scribitur: "Si filius meus me vivo morietur, nepos ex eo post mortem meam natus heres esto", duo gradus heredum sunt: nul lo enim casu uterque ad hereditatem admittitur. Ex quo apparet, sine potestate Titius substitutus fuerit et filius patri heres exstiterit, non posse Titium una cum filio heredes esse, quia non in primum, sed in secundum gradum substituitur. 1. Haec verba: "Publius Marcus Gaius invicem substituti heredes mihi sunt" sic interpretanda sunt, ut breviter videretur testator tres instituisse heredes et invicem eos substituisse, perinde ac si ita scripsisset: "Ille et ille et ille instituti heredes et substituti sunt". 2. Qui tres filios habebat et ita scripsit: "Fili mei heredes sunt: Publius filius meus ex heres esto", videri potest prima parte duos dumtaxat filios heredes instituisse.*

¹⁷ Ante Romac, Rimskopravo. Zagreb: PFZ Biblioteka: Udžbenici skripta 1981, 379

¹⁸ Правната природа на институтот *substitutio* е спорна. Се работи за определување

Изворите на римското право сведочат за три посебни видови супституции: *substitutio vulgaris*, *substitutio pupilaris* и *substitutio quasipupilaris*.

Редовната, обична или вулгарна супституција во суштина била именување на замена за првоименуваниот тестаментален наследник, доколку тој не станал наследник¹⁹. Ваквата супституција го исклучува супститутот во ситуации кога наследникот станува наследник, но и обратно, го исклучува наследникот, ако се исполнети условите да наследи супститутот.

Gai. 2,174. *Interdum duos pluresve gradus heredum facimus, hoc modo: L. Titius heres esto, cernitoque in diebus centum proximis quibus scies poterisque. Quod nunc acceveris, exheres esto. Tum Mevius heres esto cernitoque in diebus centum.*

Честопати правиме два или повеќе степени на наследници на овој начин: L. Titius нека биде наследник и треба да го прифати наследство во рок од сто дена од дознавањето. Ако не го прифати, изнаследен си. Тогаш Mevius нека биде наследник и треба да прифати во рок од сто дена.

Пупиларната супституција е овластувањето на *pater familias*, на својот малолетен потомок (*impuber*) во тестаментот да му определи супсидијарен наследник кој би ја наследил оставината доколку првоименуваниот наследник не стане полнолетен пред да умре. Меѓутоа, со оглед на тоа што во практиката честопати се јавувале и случаеви во кои потомокот не само што не станал полнолетен пред својата смрт (како би можел и самиот да состави тестамент), туку и воопшто не станал наследник (починал пред таткото или *postumus* воопшто не се родил), класичните правници биле судрени со „проблематичната двојна природа“ на пупиларната супституција како институт. Дилемата се состоела во тоа

суспензивен услов, кој како што погоре видовме е можен во тестаментот како еднострано правно дело

¹⁹ Dig. 28.6. *Modestinus libro secundopandectarum pr. Heredes aut instituti dicuntur aut substituti: instituti primo gradu, substituti secundo vel tertio. 1. Heredis substitutio duplex est aut simplex, veluti: "Lucius Titius heres esto: si mihi Lucius Titius heres non erit, tunc Seius heres mihi esto": "Si heres non erit, sive erit et intra pubertatem decesserit, tunc Gaius Seius heres mihi esto". 2. Substituereliberis tam heredibus institutis quam exheredatis possumus et tam eum, quem heredem nobis instituimus, quam alterum. 3. Substituereliberis pater non potest nisi si heredem sibi instituerit: nam sine heredis institutione nihil in testamento scriptum valet.*

Во случај да умрел пред тестаторот или да не го прифатил наследство. За вулгарна супституција се сметале и случаите кога: тестаторот двајцата именувани наследници реципрочно ги определувал како супститут еден на друг; кога именувал супститут на првиот супститут, супститут на вториот супститут итн како и кога на неколкумина свои наследници именувал еден супститут.

што требало да се заземе став дали пупиларната супституција во себе секогаш ја консумира и вулгарната или не, бидејќи очигледни се двете одвоени наследувања во ваков случај. Имено, се работи за преоѓање на наследството од таткото на синот, а во исто време преоѓање на оставината на синот²⁰ на определениот пупиларен супститут²¹.

Како резултат на потребата да бидат избегнати практичните проблеми кои се јавувале во ваквите случаи, класичното право предвидувало формула во која јасно биле одвоени вулгарната и пупиларната супституција²².

Крајната цел на *pater familias* со користењето на пупиларна супституција е очигледна. Исклучување на можноста оставината да се подели *ab intestato*.

Gai. 2, 179. *Liberis nostris in puberibus quos in potestate habemus, non soluit aut supra diximus substituere possumus, id est si heredes non extiterint, alius nobis heres sit; sed eo amplius, ut etiam si heredes nobis extiterint et adhuc in puberes mortui fuerint, sit iis aliquid heres.*

На нашите недораснати деца под власт можеме да им одредиме заменик не само на погоре опишаниот начин, односно ако не станат наследници, друг нека ни биде наследник, туку дотолку повеќе, ако ако ни станале наследници и умреле како недораснати, нека им биде некој друг наследник

Substitutio quasipupilaris, своите корени ги влече од времето кога била поеребна посебна царска дозвола со која се овозможувало

²⁰ Оттука произлегува дека таткото, преку поставување на пупиларен супститут, располагал со оставината на неговиот син, сочинета од делот што го наследил од него, но и она што го стекнал во текот на својот живот на некој друг начин.

Dig. 28.5.55 (54) *Neratius libro primo membranarum Pater filio impuberi servum heredem substituit liberumque esse iussit: eum pupillus vendidit Titio: Titius eum iam primo testamento facto in secundo testamento liberum heredemque esse iussit. Superius testamentum Titii ruptum est, quia is servus et heres potest esse et, ut superius testamentum rumpatur, sufficit posterius factum esse, ut aliquo casu potuerit ex eo heres existere. Quod ad vim autem eius institutionis pertinet, ita se res habet, ut, quamdiu pupillo ex eius substitutione heres potest esse, ex Titii testamento liber heresque sit ac si pupillo substitutus non fuisset: si pupillo heres exstitit, propius est, ut Titio quoque, si velit, heres esse possit.*

²¹ Пупиларниот супститут се сметал за вулгарен кога потомокот починал пред тестаторот или кога посмртчето воопшто не се родило.

²² *Titius filius meus mihi heres esto. (institutio heredis) Si filius meus mihi heres non erit siue heres (substitutio vulgris) erit et prius moriatur quam in suam tutelam venerit, tunc Seius heres esto (substitutio pupilaris) Gai. 2, 179*

определување на наследник на лица кои заради својата душевна болест имале ограничена или воопшто немале деловна способност, па според тоа немале *testamentifactioactiva*.

Својот конечен облик го добила дури во Јустинијановото законодавство, кога на *paterfamilias*, мајката или некој друг предок (во својство на тестатор) им била дадена можност да определат супститут на душевно болно лице кое не било способно да составува тестамент. Ваквата одредба во тестаментот престанувала да важи во моментот на излекувањето на душевно болното лице²³

3. *Codicillus*, кодицил

Покрај *heredisinstitiosubstitutiones*, во извесна смисла, како дел од содржината на тестаментот, можело да дојде и т.н мало писмо кое било приложено кон тестаментот *codicillitestamentarii*.

Ваквото писмо во суштина било дополнително неформално, молбено барање на оставителот, упатено на наследниците или легатарите, а во корист на трети лица кои не биле дел од тестаменталното располагање. Во содржината на кодицилот никогаш не можело да дојде во предвид именување на наследник, заради што битно се разликува од тестаментот. Најстарите кодицили содржеле фидеикомиси, но класчното право, проширувајќи ги можностите предвидело и манумисии, легати па и определување на татори и тн.

Еден од условите за полноважност на кодицилот било *testamentifactioactiva*, исто како кај тестаментот, но без потреба од почитување на некоја посебна форма²⁴.

Се до времето на правното санкционрање, извршувањето на одредбите на кодицилот, зависело исклучиво од волјата на наследниците

²³ Споредбата со пупилараната супституција (од каде и го влече својот назив) се состои токму во тоа што постоела можност да се исполни условот именуваниот наследник самостојно да составува тестамент. Во првиот случај со настапување на полнолетството, а во вториот со излекување на болеста.

²⁴ Одредбите за почитување на формата како услов за полноважност меѓу тестаментот и кодицилот со текот на времето се повеќе се приближувале, со оглед на фактот што постепено се напуштал строгиот формализам за составување на тестамент. Сепак, за правовалиден кодицил биле потребни пет сведоци (наместо седумте кај тестаментот) и кодицилот можел да биде конвалидиран во случај оставителот без *testamentifactioactiva* дополнително да ја стекнел (ваквa конвалидација на тестамент не била можна)

на кои биле упатени. Со давањето на правна заштита започнале да се разликуваат два основни вида на кодицил: *codicilli abintestato*²⁵ и *codicillitestamentarii*²⁶.

*Оставителот имал можност да состави и два или повеќе кодицили, кои би можеле да датираат од различни периоди, но сите биле правовалидни освен во случаите кога подоцнежниот му противречи во одредбите на поранешниот*²⁷.

Дополнително осигурување за тестваторот дека во секој случај ќе биде испочитувана неговата последна волја, била т.н кодициларна калаузула, со која се предвидувала конверзија. Така, во тестаментот можело да се предвиди дека доколку од било кои причини би бил неполноважен, нека биде квалификуван како кодицил. Ваквата практика продолжила и за време на Јустинијан, кога и без посебна клаузула, неважечкиот тестамент се сметал како кодицил.

Заклучок

Римското класично право, покрај останатите својства, на тестаментот отсекогаш му го придавал атрибутот на отповикливост. Токму ваквата можност за тестваторот значела временски неограничено право, тоа да го стори секогаш кога би сакал.

Притоа старото *ius civile* предвидувало можност за отповикување на тестаментот, само тогаш кога тестваторот сакал да состави нов тестамент, во иста строга форма како и претходниот. Сепак, ваквата практика била напуштена кога за валидно отповикување на тестамент се сметале дејствијата со кои оставителот јасно и недвосмислено покажувал дека сака да ја промени изјавата на последната волја. Тоа најчесто го правел со откинување на печатите, кршење на таблиците, пречктрување на одредбите или кинење на писмениот тестамент, како и со изјава, дадена пред тројца сведоци или пред надлежен орган, со која го отповикува

²⁵ Тогаш кога не постоел тестамент, ваквото неформално писмо им било упатувано на интестаските наследници, со што оставителот ја користел можноста за извесна корекција на интестацијат според своја волја

²⁶ Во два облика *codicillitestamentarii confirmati* (кодицил потврден во тестаментот) *codicillitestamentarii non confirmati* (кодицил кој не бил потврден во тестаментот). Ниваната правовалидност била врзана за правовалидноста на самиот тестамент

²⁷ За важечки се сметал поновиот